

*Моделі курикулуму
в сучасній дошкільній освіті США*

Наталія Мельник

У статті проаналізовано теоретичні засади конструювання курикулуму для закладів дошкільної освіти у США. Авторка наводить класифікацію і найбільш поширені моделі курикулуму для дітей дошкільного віку у США. З'ясовано спільне й відмінне у підходах до реалізації курикулуму дошкільної освіти в США та в Україні.

Ключові слова: курикулум, дошкільна освіта, типи і моделі курикулуму, учні дошкільного віку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства перед українськими дошкільними навчальними закладами постали нові завдання, зумовлені входженням нашої держави до міжнародного освітнього простору, переходом суспільства на якісно новий рівень та державотворенням як історичною потребою нації. Особливої значущості набула проблема формування різнобічної, активної, творчої особистості з раннього віку. Європейський вибір України актуалізував необхідність реформування всіх ланок освіти і дошкільної зокрема. Актуальності набули не тільки проблеми впровадження інноваційних технологій у вітчизняній системі дошкільної освіти, але й концептуалізація змісту дошкільної освіти. Сучасна дошкільна освіти визначається тенденціями вдосконалення організації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах, розробленням курикулуму на підставі вивчення й адаптації зарубіжного досвіду.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивчення джерел показало, що українські дослідники аналізують широкий спектр теоретичних і практичних проблем американської педагогіки, зокрема, курикулуму присвячені праці таких учених, як В. Кремьнь, О. Пометун, Л. Масол, І. Рогальська, Н. Пастушенко, О. Матвієнко, В. Нечаєва, Н. Ничкало.

У США розроблення курикулуму дошкільної освіти стало об'єктом дослідження багатьох науковців: Даян Т. Додж (Diane Trister Dodge) та Лаури Дж. Колкер (Laura Jean Colker), Деррі Г. Коларек (Derry Gosselin Koralek), Енн Естейн (Ann S. Epstein) та Майкл Хоман (M. Hohmann), Д. Вейкарт (D. P. Weikart), Керолін Едвардс (Carolyn Pope Edwards) та інших [7].

З огляду на те, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної дошкільної освіти ведуться дискусії щодо сутнісних особливостей, класифікації, відмінностей різних моделей курикулуму, вважаємо за необхідне дослідити особливості різновидів американського курикулуму дошкільної освіти, що використовуються

та впроваджуються у різних (за типом, фінансуванням, формою організації) дошкільних закладах країни.

Метою статі є характеристика моделей курикулуму дошкільної освіти у США та визначення їх сутнісних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Курикулум американської дошкільної освіти відображає особливості організації освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах країни, тому потребує ґрунтовного аналізу. Інвестиції уряду в розроблення та удосконалення ефективного курикулуму дошкільної освіти сприяли розширенню її змісту, уточненню змісту навчання у дошкільних закладах США. У 90-х р ХХ ст. реформи дошкільної ланки у США, які проводила Національна асоціація освіти дітей, сприяли впровадженню в практику роботи дошкільних закладів розвивального підходу в навчанні дітей дошкільного віку та розробці «Розвивального курикулуму освіти» (*Developmentally appropriate curriculum*) [1]. Тому на сучасному етапі курикулум сучасної дошкільної освіти у США є основоположною категорією підвищення якості дошкільної освіти та визначальним чинником реформування цієї освітньої системи.

Курикулум (лат. *curriculum*) – багатоаспектне поняття освіти, що включає планування, зміст, перебіг та результат освітнього процесу [8]. Курикулум дошкільної освіти (*preschool curriculum*) включає мету, завдання, особливості організації педагогічного процесу в дошкільній установі, окреслення інформації щодо основних знань дітей про предмети та явища навколишнього середовища, взаємозв'язки між ними [5, с. 184].

Національною асоціацією освіти дітей і національною асоціацією спеціалістів дошкільної освіти було розроблено основні вимоги до змісту курикулуму дошкільної освіти та програм для дітей від 3-х до 8-ми років. За визначенням науковців-членів цих асоціацій, «курикулум (*curriculum*) – це комплексне поняття, що включає основну ідею та завдання навчально-виховного процесу, зміст, концептуальні засади та навчальну діяльність в освітньому закладі; це організований план, що окреслює: зміст того, що повинні вивчати діти; процес, через який буде здійснюватися навчально-виховна діяльність для досягнення цілей плану; середовище, в якому буде відбуватися освітній процес» [2]. У широкому значенні американські науковці визначають курикулум як домінуючу теорію розвитку, виховання та навчання дітей, підходи і моделі організації освітнього процесу у дошкільному навчальному закладі. Ефективність розробленого курикулуму дошкільної освіти визначається через спостереження за діяльністю дітей, ведення письмової документації щодо навчального процесу, реєстрацію досягнень дітей у різних видах діяльності, що слугує підґрунтям для прийняття педагогічних рішень, які позитивно впливають на розвиток дитини [4]. Вагоме значення при розробленні курикулуму має врахування етно-культурних особливостей контингенту дітей дошкільного віку, їхніх потреб та інтересів, пов'язаних з національністю. Саме завдяки врахуванню зазначених особливостей

визначається ефективність курикулуму та реалізується завдання полікультурного виховання дітей у американських дошкільних закладах.

Теоретичні засади курикулуму ґрунтуються на чіткому визначенні навчально-виховних завдань освітнього процесу, що лімітуються часом, потребують чіткого дотримання принципів організації навчально-виховної діяльності та взаємодії між педагогом та вихованцем [6]. Зазначені особливості властиві для організації розвивального навчання дітей, передбачають розвиток пізнавальних процесів та водночас забезпечують особистісне становлення дитини [1, с. 17]. Тобто, на думку американських спеціалістів, курикулум дошкільної освіти містить: аналіз причин необхідності впровадження нового змісту освіти; чітке визначення цілей навчання; окреслення цільових груп, на які розрахований цей курикулум; визначення педагогічного підходу та системи взаємодії між педагогами та дітьми, узгодженість методичних принципів із відповідними навчальними матеріалами; сучасні моделі й засоби навчання; систему і принципи контролю та оцінки успішності дітей.

На схемі (див. рис. 1) наведено класифікацію видів курикулуму за спрямованістю. Види курикулуму, які існують у сучасній дошкільній освіті США, досить різноманітні, мають різне походження та спрямованість, що зумовлено історичним становленням системи дошкільної освіти країни.

Рис. 1. Класифікація видів курикулуму дошкільної освіти США за спрямованістю та теоретичними засадами

Джерело: Preschool Curricula/Teaching Approaches for Infant and Toddler Care and Education. – [Електронний ресурс] // [Child Care Bulletin, Issue 31](http://childcarebulletin.org/). – Режим доступу: <http://nccic.acf.hhs.gov/poptopics/itcurricula.html>

Практична реалізація курикулуму включає методичні рекомендації щодо організації розвивального середовища, структури діяльності дошкільної установи, особливостей взаємодії з дітьми та їхніми сім'ями, методичної підтримки працівників, їхньої високоякісної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у процесі впровадження програми.

У сучасній дошкільній освіті США поширеними є такі моделі курикулуму, як: Творчий курикулум (Creative curriculum), Хай Скоуп курикулум, (High/Scope curriculum), Реджіо Емілія курикулум (Reggio Emilia), курикулум, створений за тематичним принципом (Theme-Based Model), модель курикулуму за Р. Штайнером (Waldorf/Steiner Model), курикулум за М. Монтессорі (Montessori Model), курикулум багаторівневого інтелекту (Multiple Intelligences) та інші. На увагу вітчизняних теоретиків та практиків дошкільної освіти заслуговує характеристика різновидів американського курикулуму дошкільної освіти (таблиця 1), ознайомлення з якою забезпечує чітке уявлення про спільні та відмінні ознаки, які існують в закладах дошкільної освіти США, що сприятиме не тільки вивченню зарубіжного досвіду, але й в українських дошкільних закладах.

Таблиця 1

Особливості різних моделей курикулуму дошкільної освіти в США

Вид курикулуму	Засади та особливості у	Штати в яких використовується курикулум
Розвивальний взаємодіючий підхід Бенк Стріт / Bank Street Developmental Interaction Approach	Розвивальний взаємодіючий підхід Бенк Стріт ґрунтується на твердженні про те, що розвиток є процесом, який відбувається по-різному та в різний час для кожної дитини індивідуально. Педагоги опираються на дослідження та практику розвивального навчання дітей. Методичний посібник Бенк Стріт курикулуму охоплює дітей віком від трьох років до закінчення старшої школи. Сфери розвитку: соціалізація, література, математика, наука, іспанська та французька мови, мистецтво, шопінг, музика, бібліотека та фізичний розвиток.	Північна Дакота, Теннессі, Джорджія, Пенсильванія.
Дошкільний творчий курикулум / The Creative Curriculum for Preschool	Серія Творчого курикулуму розроблена компанією «Педагогічні стратегії», включає розроблення джерельної бази для розвитку дітей від народження до п'яти років та дітей шкільного віку, дітей, що виховуються в сім'ї. Курикулум ґрунтується на створенні навчального середовища: як діти навчаються, що діти ввчають, роль батьків та педагогів, фізичне виховання. «Педагогічні стратегії» розробили Творчий курикулум на основі вимог програми Хед Старт (Head Start Outcomes Framework), які враховують державні стандарти та критерії побудови курикулуму дошкільної освіти.	Північна Дакота, Джорджія, Міссурі, Пенсильванія.
Хай Скоуп курикулум для дошкільної освіти / The High/Scope Curriculum for Preschool	Освітній підхід Хай Скоуп висвітлений у методичних рекомендацій, призначених для організації роботи з дітьми від народження до 3-х років, з дітьми 4-х та 5-ти років та дітьми шкільного віку. Ці принципи та рекомендації покликані розширити рамки спільної роботи дорослих та дітей з особливими потребами в умовах їх соціальної групи, об'єднання та громади. Курикулум ґрунтується на засадах активного навчання –	Джорджія, Міссурі, Пенсильванія.

	положення про те, що діти повинні навчатися в процесі діяльності з дорослими, в процесі практичної маніпуляції з предметами, в ході соціальної взаємодії, в процесі побудови та обґрунтування своїх думок, а не через пряме навчання чи вправи, які пропонує педагог. Принципи є однаковими для всіх вікових груп.	
Навчальні ігри / Learning games	Навчальні ігри, вперше опубліковані в 1979 р. і оновлені в 2004 р. Це курикулум, розроблений для організації навчально-розвиваючого процесу вдома та для діяльності дітей в умовах організованої групи батьків, охоплює дітей віком до п'яти років. Діяльність організовується на основі розвиваючих наборів у різних сферах: соціально-емоційній, когнітивно-творчій, мовній та моториці. В курикулумі описано 200 видів щоденної діяльності, що допомагає батькам розвивати дитину від народження до п'яти років. Кожна гра включає інструкції по догляду за дитиною таким чином, щоб сприяти її психіко-фізичному розвитку. На додаток до ігор, курикулум містить методичні рекомендації та керівництво для батьків і педагогів, що забезпечують досягнення навчальних цілей навчального плану.	Масачусетс
Дошкільний курикулум / Монтессорі Montessori Preschool Curriculum	Цей курикулум включає інформацію щодо умеблювання кімнати, організації простору в ній, способи адаптування навчального середовища до умов дошкільного закладу, їх впровадження та рекомендації для якісної реалізації педагогічного процесу за методикою Марії Монтессорі, охоплює дітей від народження до 3-х років. Деякі центри Монтессорі надають можливості дистанційного навчання дітей.	Джорджія, Пенсильванія
Відкриваючи світ знання (BC3) / Opening the World of Learning (OWL)	В BC3 курикулумі навчально-виховний процес ґрунтується на літературному розвитку дітей та охоплює всі сфери дошкільної освіти: мова, література, математика, соціальний розвиток, науки, мистецтво, фізичний та соціально-емоційний розвиток. BC3 включає шість розділів, діяльність для кожного з них розподілена на чотири тижні. Зміст кожного з розділів побудований навколо щоденних видів діяльності. Супровід діяльності вихователя забезпечується наданням всього інструментарію, необхідного для організації освітнього процесу.	Джорджія, Меріленд, Пенсильванія
Проектний підхід / Project Approach	Проектний підхід базується на знайомих для дітей видах діяльності, але ним передбачено використання різних шляхів взаємодії з людьми, предметами та середовищем. Мета Проектного підходу – вивчити якомога більше про об'єкт дослідження через активне навчання, що забезпечує глибоке вивчення теми у підгрупах, малих групах, дітьми всієї групи та кожною дитиною окремо. Курикулум орієнтований на інтегративне навчання, що передбачає розвиток математичних вмій чи літературних вмій у різних видах діяльності. Навчальний план передбачає планування занять та діяльності.	Меріленд, Міссурі
Підхід Реджіо Емілія / Reggio Emilia Approach	Курикулум Реджіо Емілія має італійське походження. Увага акцентується на символічній мові дітей у контексті проектно-орієнтованого курикулуму. Навчання сприймається як подорож; освітній процес – як спосіб взаємодії з людьми (однолітками і дорослими) та встановлення логіко-предметних зв'язків. Роль педагога в курикулумі Реджіо Емілія полягає в допомозі	Практично в усіх штатах

	дітям зрозуміти, що вони роблять, шляхом аналізу та опису процесу їх діяльності, в постійному діалозі педагога з вихованцями. Навчальний курикулум дошкільної освіти доповнено й порадами щодо організації позанавчальної діяльності, а саме: співпраці з батьками, організації педагогічних дискусій, участі громади в навчальному процесі та ролі органів місцевого самоврядування в управлінні освітою.	
Схоластична програма дошкільної освіти(СПДО) / Scholastic Early Childhood Program (SECP)	СПДО – однорічний курикулум для дітей дошкільного віку, який передбачає використання друкованих та не друкованих матеріалів для когнітивного розвитку, літературного та мовного розвитку дітей дошкільного віку. Дієвість моделі забезпечується такими засобами: – ефективним науково обґрунтованим курикулумом; – професійним розвитком; – тісним взаємозв'язком з сім'єю та педагогічним супроводом сім'ї.	Джорджія,
Вальдорфський підхід / Waldorf Approach	Концепція Вальдорфської освіти була розроблена Рудольфом Штайнером у 1920 році. В США існує біля 100 Вальдорфських шкіл. Мета дошкільної освіти за вальдорфським курикулумом – освіта дитини в цілому – розум, серце та руки. Навчальний план розроблений відповідно до етапів розвитку дитини і охоплює такі аспекти: інтелектуальний, мистецький, духовний і фізичний розвиток. Курикулум розроблений для дітей, починаючи з дошкільного віку і до старшої школи.	Практично в усіх штатах
Пізнання через літературу / Breakthrough to Literacy	Спрямований на формування експресивної, перцептивної та діалогічної мови, сприяє розумінню літер та вивченню абетки, розвитку фонологічного та фонематичного слуху. Курикулум передбачає також формування у дітей знань про взаємозв'язок між звуком і графічним позначенням літери, а також формування навичок письма. Курикулум розрахований на дітей віком 4–5 років. За навчальним планом робота організовується для всієї групи, поетапний інструктаж проводиться за індивідуальним підходом. Курикулум включає методичні рекомендації щодо навчання грамотності, письмові інструкції щодо організації трудового виховання, педагогічні консультації батьків, методичні рекомендації щодо формування фонематичних знань дітей та професійного розвитку педагогів. Курикулум містить компонент для дітей, які вивчають англійську мову – пізнання через літературу та англійську мову.	Джорджія
Вивчення мови для грамотності / Building Language for Literacy	Курикулум розроблений американками К. Сноу, С. Ньюман та С. Кенізарс і спрямований на формування в дітей дошкільного віку базових знань з мови та літературних навичок. Курикулум складається з трьох компонентів: мотивації до вивчення мови, формування любові до мови, навчання мовної поведінки. Кожний компонент презентує одну з трьох сфер літературного розвитку: усне мовлення, фонологічне сприймання та розуміння мови жестів.	Пенсільванія
Творчий курикулум / The Creative Curriculum	Творчий курикулум для розвитку грамотності передбачає інструктаж діяльності педагога для інтеграції літературної діяльності з дітьми в інші види навчальної діяльності. Курикулум презентує надбання останніх досліджень і описує сім компонентів для формування літературної компетентності дітей:	Північна Дакота, Міссурі, Пенсильванія

	<p>література як джерело для розваг, словниковий запас та активна мова, фонологічне розуміння мови, знання про графічне позначення звуків мовлення, літер та слів, володіння мовою відповідно до ситуації та знання різних жанрів художньої літератури.</p> <p>Інтеграція Творчого курикулуму в математиці полягає: – у формуванні знань про числа, фігури, час, об'єм та шаблони; – у формуванні в дітей умінь: обдумування, аналіз, розв'язування задач, спілкування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.</p> <p>Відповідно до курикулуму в програмах дошкільної освіти передбачено навчання математики з акцентом на формуванні елементарних математичних умінь в усіх видах діяльності, плануванні та структуруванні математичної діяльності дітей, адаптуванні інструкцій для дітей, які вивчають англійську мову</p>	
Куточок цікавості / Curiosity Corner	Куточок цікавості – чітко структурований за темами курикулум, який розроблений згідно з державними вимогами до побудови курикулуму дошкільної освіти. Навчальний план складається з детальних інструкцій та переліку тем, спрямованих на стимулювання розвитку дітей. Відповідно до курикулуму розроблено дві окремі програми для 3-х річних та 4-х річних дітей, що мають однакові теми з варіативними видами діяльності для кожної вікової групи	Практично в усіх штатах
Активне навчання / Active Learning	Серія «Активне навчання» розроблена Інститутом розвитку дитини Френка Потера Браама та опублікована товариством «Пірсон Ленінг». Розділи курикулуму розподілені за віковими групами та охоплюють дітей від народження до 4-х років та дітей з особливими потребами. Кожний розділ містить більше 300-т видів діяльності, що перевірені практичною діяльністю інституту. Ці матеріали розраховані також на організацію дитячої діяльності вдома та освітні програми, що ґрунтуються на дитиноцентриській теорії.	Меріленд
Система характеристики та оцінювання дітей дошкільного віку / (Assessment, Evaluation, and Programming System (AEPS) for Infants and Children)	Модель пов'язана з методикою оцінювання знань дітей з особливими потребами від народження до 6-ти років та дітей, що мають проблеми з розвитком. СПН визначає основну мету навчання та виховання дітей відповідно до їхніх потреб, у курикулумі СПН сформульовані відповідні цілі розвитку, розроблено рекомендації щодо поведінки педагога під час роботи з дитиною. Навчально-виховний процес здійснюється із повним залученням сім'ї у виховний процес.	Практично в усіх штатах
Профільне дошкільне навчання за гавайською системою / Hawaii Early Learning Profile (HELP)	Модель призначена для дітей від народження до 3-х років. Курикулум включає ігрову діяльність та допоміжні засоби, що сприяють формуванню кожної з визначених програмою 685 компетентностей у 6-ти сферах розвитку: когнітивній, мовній, фізичній та розумовий розвиток, соціальній сфері та самообслуговуванні. Курикулум передбачає крос-дисциплінарний, інтегративний підходи, що можуть бути використані фізінструкторами, логопедами, вихователями, психологами, соціальними працівниками	Практично в усіх штатах

	та нянями.	
Ефективне навчання / HighReach Learning (HRL)	Курикулум ефективного навчання розроблено для дітей від 12-ти місяців до 5-ти років, він базується на збалансованому поєднанні педагогічного впливу педагога та активній діяльності дітей. Курикулум структуровано за місяцями. Програми сформовані за тематичним принципом, покладеному в основу організації інтегрованих занять з мови та літератури, математики, науки, мистецтва, фізичного розвитку, здоров'я, соціально-емоційного виховання. Курикулум містить також методичні рекомендації для вихователів, опис матеріалів та інструментарію для різних видів діяльності.	Джорджія

Моделі сучасного курикулуму розроблено відповідно до напрямів розвитку, представлених у програмах дошкільної освіти. Як правило, у програмах подано методичні рекомендації щодо ефективного впровадження кожного окремого виду курикулуму.

Незважаючи на варіативність курикулуму дошкільної освіти, В. Ейснер та Е. Валленс виділяють п'ять спільних рис, які означені нижче.

1. Курикулум ураховує когнітивний підхід у розвитку пізнавальних процесів.
2. Сприяє самопізнанню вихованця (на основі власного досвіду дитина пізнає навколишній світ та себе).
3. Курикулум як технологія передбачає отримання знань через використання певного шаблону організації освітнього процесу (використання педагогічної технології М. Монтесорі, Р. Штейнера, технологій активного навчання та ін.).
4. Курикулум сприяє соціалізації дітей.
5. Для курикулуму характерний академічний раціоналізм [3, с. 153].

Висновки. Характеристика моделей курикулуму дошкільної освіти в США дає змогу зробити такі висновки:

- курикулум дошкільної освіти у США є змістовою та структурною складовою в побудові освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах країни;
- сучасний курикулум дошкільної освіти у США включає окреслення різних видів щоденної діяльності дітей у дошкільній установі, поетапне планування педагогічного процесу дошкільного навчального закладу, опис та принципи організації освітнього середовища дошкільної установи;
- сприяє соціалізації дитини, її фізичному, соціальному, емоційному та інтелектуальному розвитку;
- незалежно від типу курикулуму (моноцільовий чи багатоцільовий), освітній процес має на меті всебічний, гармонійний розвиток дитини.

Здійснений аналіз різновидів курикулуму дошкільної освіти не є вичерпним, **перспективи подальшого вивчення полягають** у дослідженні провідної ролі курикулуму в побудові освітніх програм дошкільної освіти у США, здійсненні

аналізу ефективності впровадження різних типів та моделей курикулуму в освітній процес американських дошкільних закладів.

Список використаних джерел:

1. Bredekamp S. *The developmental characteristics of three-and-a-half- to five-and-a-half-year-olds and implications for learning* / S. Bredekamp, T. Rosegrant // *Curriculum assessment for young children* – 1989. – Vol. 1. – P. 16–18.
2. *Curricula/Teaching Approaches for Preschool Education* [Електронний ресурс] / National Child Care Information and Technical Assistance Center. – Режим доступу : <http://nccic.acf.hhs.gov/poptopics/curricula-ece.html>.
3. Eisner E. *Conflicting Conceptions of Curriculum* / Eisner E., E. Vallance. – McCutchan, California, 1974. – 200 p.
4. *Guidelines for Appropriate Curriculum Content and Assessment in Programs Serving Children Ages 3 Through 8* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://inforum.insite.com.br/arquivos/1027/Guidelines_for_Appropriate_Curriculum_Content_and_Curriculum-3-8.htm.
5. *Historical Dictionary of American Education* / [ed. Richard J. Altenbaugh]. – Greenwood Press, 1999. – 520 p.
6. Kessler S. *Alternative perspectives on early childhood education* / S. Kessler // *Early Childhood Research Quarterly*. – 1991. – Vol. 6. – № 2. – P. 183–197.
7. Pope C. *Three Approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia* / Carolyn Pope Edwards. – *Early Childhood Research & Practice*. – 2002. – Vol. 4. – № 1. – P. 7–14.
8. Rothman R. *What to teach: Reform turns finally to the essential question* / R. Rothman // *Education Week*. – 1989. – № 1(8). – P. 10–11.